

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Таня Стоянова

член на научно жури за защита на дисертация за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ от Катя Георгиева Кирилова

Професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика – Детско книгоиздаване)

Тема: Промененият модел на съвременното детско книгоиздаване

Катя Георгиева Кирилова е редовен докторант към Катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“ на Софийски университет „Св. Климент Охридски“ в периода от януари 2013 до януари 2016 година.

Катя Кирилова е завършила ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, специалност „Книгоиздаване“, ОКС „бакалавър“ и специалност „Медии и реклама“, ОКС „магистър“. Работила е като асистент във ВТУ и е участвала в много научни и художествено-творчески проекти със студенти. Участва в още четири научни проекта. Има 14 научни публикации по темата на дисертационния труд и над 30 научнопопулярни текста, публикувани на сайта „Детски книги“.

Понастоящем работи като експерт в Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“

Дисертационният труд е с обем 313 страници основен текст с включени 6 таблици и 5 диаграми. Към него са добавени 73 страници с 5 приложения. Дисертацията е структурирана в увод, три глави и заключение. Използваната библиография се състои от общо 252 източника на български, английски и руски език.

Дисертационният труд на Катя Георгиева Кирилова е панорамно интердисциплинарно изследване на българското детско книгоиздаване от

зората на създаването му до днес. За представянето на научните концепции авторката на труда се е запознала с голям брой изследвания в редица научни области като: библиотекознание, полиграфия, литературознание, приложни изкуства (илюстрация), история, педагогика, социални науки и др. Прави впечатление фактът, че докторантката познава фундаментални трудове в изброените научни полета, както и нови изследвания, публикувани през последните години (на български, английски и руски език). Това придава на дисертацията убедителността на научно-теоретичен труд, и, в същото време, препраща към съвременните практики в книгоиздаването.

Целта на Катя Кирилова е да представи пълна картина на родното книгоиздаване за деца, тъй като подобни изследвания липсват, а тоя издателски профил, освен че е обществено значим, е изключително динамичен. Познаването на историята и теорията на световното книгоиздаване за деца би провокирало подобни изследвания в бъдеще и би подпомогнало работата на родните книгоиздатели.

За целта докторантката представя в първа глава от своята дисертация един теоретичен модел на книгоиздаването за деца по света. Една от водещите тези тук (а и в следващите глави) е, че генезисът и развоят на детското книгоиздаване са в пряка зависимост от развитието на идеята за детството. И, следователно, един от водещите социокултурни фактори за издаването на детски книги е образованието. Моделът на детското книгоиздаване е неприложим за другите издателски профили поради своята специфичност. В тая първа част от дисертацията докторантката поставя детското книгоиздаване в един широк исторически контекст от появата на първите книги, четени от деца, но не детски, през осъзнаването на обществената необходимост от специално написани за тях книги (предимно учебници), до обособяването на детското книгоиздаване като специфичен

издателски профил, различен от специализирано книгоиздаване. В тая част проличава доброто познаване на историята на детската литература от нейните първи стъпки до обособяването ѝ като важна част на съвременната литература. Детското книгоиздаване е дефинирано като научно-практическа област, специфична поради спецификата на книгите, които се издават. В подкрепа на това твърдение са предложени няколко класификации на книгите за деца според: възрастовата група, за която са предназначени, темата, физическите характеристики. В тая част са очертани накратко и формиращите модела фактори, които са устойчиви във времето, макар че се проявяват с различен интензитет: общественото осъзнаване на децата като читатели, съобразяването с възрастта, равностойното присъствие на илюстрацията заедно с текста, полиграфското оформление, дистанцирането от дидактизма, работата на редактори, писатели и художници в полето на детската книга и др. Интересен ракурс е очертаването на книгата в нейното триединство на дух, материя и стока. Тук Катя Кирилова продължава концепцията на научния си ръководител, което е добра атестация за приемствеността в научните изследвания. Важно място заема очертаването на основните тенденции в съвременното детско книгоиздаване, които са анализирани по-обстойно в следващите глави: интерактивност; визуалност; конвергенция на изразни средства от различни медии.

Във втора глава акцентите са върху историята на детската книга и книгоиздаване у нас от зората на неговото създаване до 1989 година. Водеща тук е тезата, че макар нашето детско книгоиздаване да е по-младо от това в Западна Европа, процесите, които протичат у нас и в чужбина, са типологически сходни. И това се дължи на факторите, които формират модела му. Анализът от книговедски аспект включва открояването на основни книжовни процеси, институции и личности, участници в

издателския процес. Проследени са хронологично отделните етапи от развитието на детското книгоиздаване. Опирайки се на историкотипологичния подход, Катя Кирилова разглежда тоя профил като част от културата на българското общество, зависима от обществено-политически, социокултурни и икономически фактори. Интерпретативният подход дава възможност на докторантката да обгледа периодите в развитието на книгоиздаването от различни ракурси: връзка с учебниците; адаптации на творби от чужди автори; оформяне на жанровата система на литературата за деца; постепенна професионализация в полето на издателския труд; ролята на редактора и илюстратора; нормативните документи; типологичните класификации на детските книги според възраст, тематика и съдържание, жанр, вид на книжното тяло; конкретни личности, които стоят зад най-емблематичните за различните периоди издания; литературни награди и др.

Като най-значими фактори за позитивното развитие на детското книгоиздаване от тези около сто години Катя Кирилова посочва: ролята на различните институции; държавната политика (ограничаваща и стимулираща книгоиздателския процес); нормативната база като следствие от намесата на държавата; общественото осъзнаване на важността на специално създадени за децата книги; стимулиране на родните писатели и художници и др. Много широк е кръгът на анализирани книжни тела: художествена литература от български и чужди автори; поредици; периодичен печат; научнопопулярна литература; брошури и др. Прави добро впечатление широтата на зрителния ъгъл, от който се правят анализите. Малко е да се каже, че подходът е интердисциплинарен. Благодарение на голямата си осведоменост Катя Кирилова влиза в различни роли: библиограф, графичен дизайнер, художник, литературовед.

Най-иновативна и обърната към книгоиздателската практика е трета глава от дисертацията, в която е подложено на преценка детското книгоиздаване от 1989 до 2015 година. И това е логична последица от факта, че дисертантката подлага на анализ, преценка и прогнози процеси, които не могат да бъдат оценени от дистанцията на времето. Тя прави нееднократно уговорки, че концепциите ѝ са се родили в резултат на преподавателската ѝ практика и проучвания, в които тя е пионер. Липсата на солидни теоретични публикации, които да анализират детското книгоиздаване от последните двадесет и пет години, не е недостатък на работата. Смятам, че тук са най-големите приноси на дисертационния труд. Разделянето на периода на пет подпериоди е в резултат на лични наблюдения от работата на почти всички издателства – специализирани или не в издаването на детски книги; на общите тенденции, които ги обединяват и които са част от световните тенденции в сектора; проблемите, с които се сблъскват и факторите, които ги предизвикват. Принос са библиометричните анализи, които са неоспоримо доказателство в подкрепа на изказаните твърдения. Статистическите анализи са направени за пръв път за този двадесет и пет годишен период по данни на Националния статистически институт. Подходът в анализите като цяло следва този от предишните периоди, като тук по-често акцентите са върху най-модерните тенденции както в детско-юношеската литература, така и в оформлението на детската книга. Много важен акцент в тая част на дисертацията е „живото участие“ на всички, които правят детската книга факт. Сред респондентите са едни от най-успешните ни съвременни писатели, художници и издатели. Техните отговори в анкетата правят дисертацията не само интересна за четене, но и актуална и практически насочена. Това дава възможност на Катя Кирилова не само да очертае проблемите, но и да направи и прогнози за бъдещото развитие на профила.

Проблемите най-общо произтичат от липсата на държавна политика по отношение на детската книга, което води след себе си редица негативи. Перспективите са свързани със световните тенденции в развитието на детската литература и детската книга. А от нас зависи да покажем пред света достиженията на българската книга.

Като силни страни на дисертацията бих посочила:

1. Много добра професионална подготовка и библиографска осведоменост.
2. Познаване на процесите, свързани с развитието на детската литература и детската книга.
3. Поставяне на проблемите в широк обществено-политически, социокултурен, исторически и икономически контекст.
4. Умение да се градят концепции и да се аргументират прецизно, обективно и научно добросъвестно.
5. Много добър баланс между анализ и синтез.
6. Добри теоретични постановки, произтичащи от и насочени към практиката.
7. Прецизно направена структура на дисертационния труд.
8. Отлично познаване на нормите на книжовния български език.

Авторефератът съответства напълно на съдържанието на дисертационния труд.

Като се има предвид всичко, изброено дотук, предлагам на уважаемото жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Катя Георгиева Кирилова.

Благоевград,

14. 02. 2017 г.

доц. д-р Таня Стоянова